

Київський університет імені Бориса Грінченка
Кафедра української мови

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи

О.Б.Жильцов
2016 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА

Напрями підготовки

6.020302 Філологія (мова і література англійська),
Філологія (мова і література німецька), Філологія (мова і література
іспанська), Філологія (мова і література італійська)

Освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр»

Інститут філології

КІЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА	Ідентифікаційний код 02136554
Начальник відділу моніторингу якості освіти	
Програма №	2480
Жильцов	(підпись) (прізвище, ім'я, по- батькове)
« »	2016 р.

2016 – 2017 навчальний рік

1

Робоча програма «Сучасна українська літературна мова» для студентів за напрямами 6.020302 Філологія (мова і література англійська), Філологія (мова і література німецька), Філологія (мова і література іспанська), Філологія (мова і література італійська) – 2016 року – 52 с.

Розробники:

- Горошкіна Олена Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри української мови
- Караман Ольга Володимирівна, кандидат педагогічних наук, професор, професор кафедри української мови

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри української мови

Протокол від “13 вересня 2016 року № 3

Завідувач кафедри української мови

(Караман С.О.)

Структура програми типова.
Години відповідають навчальному плану.

Заступник директора Інституту філології
з науково-методичної та навчальної роботи

(Заяць Л.І.)

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	4
Структура програми навчальної дисципліни	
I. Опис предмета навчальної дисципліни.....	6
II. Тематичний план навчальної дисципліни.....	7
III. Програма дисципліни «Сучасна українська літературна мова»	8
IV. Навчально-методична карта блоку дисципліни.....	11
V. Плани практичних занять.....	12
VI. Завдання для самостійної роботи.....	30
VII. Карта самостійної роботи студента.....	46
VIII. Система поточного та підсумкового контролю.....	47
IX. Методи навчання.....	50
X. Методичне забезпечення курсу.....	51
XI. Рекомендована література.....	52

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Курс сучасної української літературної мови у вищому навчальному закладі органічно продовжує формування національномовної особистості, розширяє мовну компетентність майбутнього спеціаліста у професійній сфері. Акцент переноситься з традиційної настанови на засвоєння відомостей про літературні норми всіх рівнів мовної ієрархії – на формування навичок професійної комунікації, студіювання особливостей фахової мови, на розвиток культури мови, мислення і поведінки особистості. У зв'язку з цим цілком закономірним є викладання курсу “Сучасна українська літературна мова” як дисципліни гуманітарного циклу у вищій школі.

Мета курсу “Сучасна українська літературна мова” – висвітлити основні теоретичні положення, які ґрунтуються на здобутках вітчизняної та зарубіжної лінгвістичної науки, здійснити аналіз мовних одиниць, виділюваних в сучасному мовознавстві, забезпечити фахову підготовку з сучасної української літературної мови. Завдання курсу полягає в тому, щоб, синтезуючи знання з усіх рівнів мовної системи, забезпечити глибоке оволодіння теоретичними відомостями про лінгвістичні явища, сформувати в майбутніх філологів творчий підхід до аналізу граматичних одиниць, виробити науковий лінгвістичний світогляд та навички вести самостійну дослідницьку роботу, уміти застосувати на практиці теоретичні знання, оволодіти культурою усного та писемного мовлення. До важливих аспектів викладання курсу “Сучасна українська літературна мова” належить постійна увага до питань, пов’язаних з висвітленням відповідних мовних явищ у лінгвістичній літературі, постійна орієнтація студентів на професійне застосування знань. Програма з сучасної української літературної мови ґрунтуються на принципах академічних граматик. Водночас вона передбачає виклад тих основних теоретичних ідей, які найповніше відображають сучасний стан лінгвістичної науки й мають більшу пояснювальну силу. У систему підготовки студентів входять лекції з сучасної української літературної мови, практичні заняття, передбачається також самостійне опрацювання деяких тем. Лекційний курс зумовлює висвітлення основних положень граматичної теорії.

Головне завдання практичних занять – поглибити матеріал лекцій, виробити у студентів навички лінгвістичного аналізу, уміння застосувати набуті знання на практиці. Програма орієнтована на виконання різноманітних тренувальних вправ, трансформування граматичних одиниць, складання схем морфологічного аналізу.

Надаючи увагу самостійній роботі студентів, передбачено написання ними рефератів, конспектування першоджерел лінгвістичних праць та виконання різних типів творчих завдань. Такий вид роботи забезпечить індивідуальний поглиблений підхід до вивчення окремих тем, що передбачає опрацювання спеціальної літератури, крім того, розвиває дослідницькі навички у студентів. Вивчаючи курс “Сучасна українська літературна мова”, студент повинен знати:

- - визначення опорних понять курсу;

традиційну та сучасну (функціональну) класифікації частин мови, їхні семантичні, морфологічні та синтаксичні ознаки; - синтаксичні одиниці та

категорії сучасної української літературної мови, їхні формально- синтаксичні, семантико-синтаксичні та комунікативні ознаки;

Студент повинен уміти:

- характеризувати опорні поняття курсу;
- розмежовувати лексико-семантичні, власне-морфологічні та синтаксичні категорії, визначати валентний потенціал предикатних слів;
- здійснювати морфологічний аналіз слів.

Професійно зорієнтованій мовній освіті сприятиме використання текстів спеціальної тематики, робота з галузевою термінологією, підготовка повідомлень, пов'язаних із обраним фахом.

Один із необхідних видів практичних занять є робота з різними типами словників, спеціальною довідковою літературою.

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

I. ОПИС ПРЕДМЕТА БЛОКУ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

Найменування показників	Напрям, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчального курсу
		дenna форма навчання
Кількість кредитів – 2 Змістових модулів 2 модулі	<p>Шифр та назва галузі знань <i>0203 Гуманітарні науки</i></p> <p>Шифр та назва спеціальності Філологія (мова і література англійська), Філологія (мова і література німецька), Філологія (мова і література іспанська), Філологія (мова і література італійська)</p> <p><i>Освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр»</i></p>	<p>Нормативна</p> <p>Рік підготовки: 3-й</p> <p>Семестр 5-й</p> <p>Аудиторні (контактні) заняття: з них :</p> <p>лекції – 4 год.</p> <p>практичні заняття – 24 год.</p> <p>модульний контроль – 4 год.</p> <p>самостійна робота – 40 год.</p>

ІІ. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Сучасна українська літературна мова

Назви теоретичних розділів	Кількість відведених годин			
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Підсумковий контроль
3. Семестр. Змістовий модуль I.				
Тема 1. Граматика української мови, її розділи. Основні граматичні поняття	2			
Тема 2. Частини мови та принципи їх виділення (традиційний і функціональний аспекти)		2	2	
Тема 3. Іменник як частина мови.		2	2	
Тема 4. Граматичні категорії іменника		2	4	
Тема 5. Поняття про прикметник як частину мови. Специфіка граматичних категорій прикметника		2	4	
Тема 6. Числівник як частина мови. Граматичні ознаки числівників		2	2	
Тема 7. Займенник		2	2	
Модульний контроль № 1				2
Тема 8. Дієслово. Службові частини.	2	2	4	
Тема 9. Дієприкметник..		2	4	
Тема 10. Дієприслівник		2	4	
Тема 11. Прислівник		2	4	
Тема 12. Службові частини мови		2	6	
Тема 13. Вигук		2	2	
Модульний контроль № 2				2
Усього годин: 72 год	4	24	40	4

ІІІ. ПРОГРАМА

ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ **«СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА»**

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І

Тема 1. Граматика української мови, її розділи. Основні граматичні поняття. 2. Граматичне значення слова в його стосунку до лексичного значення. Способи вираження граматичних значень слів в українській мові. Значеннева структура словоформи: номінативні (відображають об'єктивну дійсність) і синтаксичні (зумовлені зв'язком з іншими словоформами) елементи значення. 3. Граматична форма слова. Флексія як основна частина словоформи. Синтетичні форми слів та елементи аналітизму в граматиці української мови. 4. Граматична категорія. Система граматичних категорій в українській мові.

Тема 2. ЧАСТИНИ МОВИ І ПРИНЦИПИ ЇХ ВІДІЛЕННЯ (ТРАДИЦІЙНИЙ І ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТИ) 1. Проблема поділу слів на частини мови в сучасній лінгвістиці. Критерії виділення лексико-граматичних класів слів. 2. Класифікація академіка В.В. Виноградова. Класифікація частин мови, запропонована в академічному виданні за редакцією І.К. Білодіда (у порівнянні). 3. Поділ слів на частини мови І.Р. Вихованця. 4. Повнозначні (самостійні) неповнозначні (несамостійні) частини мови. Вигуки. Проблема визначення статусу слів категорії стану (предикативних прислівників) та модальних слів. 5. Взаємоперехід у системі частин мови: синтаксичний, морфологічний, семантичний.

Тема 3. ІМЕННИК ЯК ЧАСТИНА МОВИ 1. Іменник, його лексико-граматичні ознаки. Первинні та вторинні іменники. Проблема виділення займенників іменників. 2. Лексико-семантичні категорії іменників: а) назви істот і неістот; б) загальні та власні назви; в) конкретні й абстрактні іменники; г) збірні іменники та іменники з речовинним значенням. 3. Перехід іменників з одного лексико-сематичного розряду в інший.

Тема 4. ГРАМАТИЧНІ КАТЕГОРІЇ ІМЕННИКА 1. Семантична мотивованість, структурні та ієрархічні ознаки морфологічних категорій іменника. 2. Функціонально-семантичні особливості морфологічної категорії роду. Лексичне, морфологічне та синтаксичне її вираження. 3. Рід іменників, стать і значення істоти/неістоти. 4. Іменники спільногого та подвійного роду. 5. Родова диференціація невідмінюваних слів. Рід абревіатур. 6. Категорія числа іменників, її значення та граматичні засоби вираження. 7. Одина й множина в граматиці та одна й множина в об'єктивній дійсності. 8. Відсутність числових протиставлень у парадигмі ряду іменників. Залишки форм двоїни в сучасній українській мові. 9. Засоби утворення форм множини в українській мові. Контекст і число іменників. Суфікси форм множини, морфонологічні чергування в основі. Роль наголосу у вираженні категорії числа.

Тема 5. ПОНЯТТЯ ПРО ПРИКМЕТНИК ЯК ЧАСТИНУ МОВИ. СПЕЦІФІКА ГРАМАТИЧНИХ КАТЕГОРІЙ ПРИКМЕТНИКА 1. Прикметник як виразник статичної ознаки предметів. Специфіка граматичних категорій прикметника. 2. Характер категорій роду, числа й відмінка прикметників у сполученні зі змінюваними іменниками, іменниками, що не мають словозміни, та з іменниками спільного роду. 3. Форми прикметника в українській мові: короткі, повні стягнені, повні нестягнені. 4. Синтаксичні функції прикметників.

Тема 6. ЧИСЛІВНИК ЯК ЧАСТИНА МОВИ 1. Виникнення і розвиток поняття числа. Первинні конкретні системи числення. 2. Значення числівників як слів, що виражають кількість і порядок предметів при лічбі. Їхні головні граматичні ознаки. 3. Шкільна й наукова традиція в інтерпретації числівника. 4. Відмежування числівників від інших слів з кількісним значенням. 5. Кількісні числівники. Семантичні групи кількісних числівників. 6. Питання про порядкові числівники в лінгвістичній літературі.

Тема 7. ЗАЙМЕННИК 1. Визначення займенника як частини мови. Питання про займенники в лінгвістичній літературі. 2. Співвідносність займенників з іменними частинами мови. 3. Групи займенників за значенням. Граматичні ознаки займенників. 4. Особливості відмінювання займенників. 5. Словотвірні ознаки займенників. Прономіналізація. Субстантивація займенників. 6. Особливості наголошування займенників.

Змістовий модуль II.

Тема 8. ДІЄСЛОВО 1. Поняття про дієслово як частину мови. Його власно-семантичні особливості: узагальнене значення динамічності та система видових значень. 2. Система дієслівних утворень в українській літературній мові. Зв'язка, службова функція компонента бути. 3. Поняття про дві основи дієслова. 4. Класи дієслів і типи дієвідмінювання. 5. Рівні граматичних категорій дієслова.

Тема 9. ДІЄПРИКМЕТНИК 1. Проблема визначення статусу дієприкметника. Дієслівні та прикметникові ознаки дієприкметника. 2. Дієприкметники активного стану, їх творення й особливості вживання. 3. Утворення та специфіка функціонування дієприкметників пасивного стану. 4. Перехід дієприкметників у прикметники (ад'єктивізація) і в іменники (субстантивація). 5. Дієслівні форми на -но, -то.

Тема 10. ДІЄПРИСЛІВНИК 1. Проблема визначення статусу дієприслівника. Дієслівні та прислівникові ознаки дієприслівника. 2. Творення та синтаксична роль дієприслівників. 3. Перехід дієприслівників у прислівники та прийменники.

Тема 11. ПРИСЛІВНИК 1. Виникнення і розвиток прислівників у мові. 2. Визначення прислівника як частини мови. Морфологічні ознаки та синтаксичні функції прислівників. 3. Семантичні групи прислівників: а) традиційна

класифікація; б) нова українська класифікація. 4. Творення і морфологічний склад прислівників. 5. Ступені порівняння прислівників. 6. Категорія безвідносного ступеня вияву ознаки та суб'єктивної оцінки прислівників. 7. Творення прислівників. Адвербіалізація. Вживання прислівників у значенні прийменників. 8. Питання про слова категорії стану та модальні слова в лінгвістичній літературі.

Тема 12. СЛУЖБОВІ ЧАСТИНИ МОВИ 1. Визначення статусу прийменників у лінгвістичній літературі. Питання про походження прийменників. 2. Прийменники як службові слова, що виражають відношення між повнозначними словами. Уживання прийменників з певними відмінками іменників та субстантивованих слів. Синоніміка прийменників. Прийменники – антоніми. 3. Морфологічний склад прийменників. Первинні й вторинні прийменники. Перехід самостійних слів і словосполучень у прийменники. Відприслівникові та відіменні прийменники. 4. Поняття про сполучник, його функціональна характеристика. Морфологічний склад сполучників. Прості (невивідні) сполучники. Складені й складні (вивідні) сполучники. 5. Характеристика сполучників за типом синтаксичного зв'язку. Сполучники сурядні й підрядні. Характеристика сполучників за способом уживання (одиничні, повторювані, парні). 6. Критерії розмежування омонімічних сполучників та сполучних слів. 7. Проблема визначення статусу частки в лінгвістичній літературі. Класифікація часток. Зв'язок часток з іншим частинами мови. Місце часток у реченні (препозитивні й постпозитивні частки). Основні й варіантні форми.

Тема 13. ВИГУК Поняття про вигуки. Вигуки як слова, що виражают емоції та волевиявлення. Первинні та похідні вигуки. Групи вигуків за значенням. Функціонування вигуків у значенні іменників і дієслів. Звуконаслідувальні слова.

IV. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА КАРТА ДИСЦИПЛІНИ

«Сучасна українська літературна мова»

Разом 72 годин: лекції – 4 годин, практичні заняття – 24 годин, самостійна робота – 40 годин, модульний контроль – 4 години

Тиждень												
Модулі	ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І.											
Назва модуля	Граматичні категорія самостійних частин мови											
Кількість балів за модуль	132											
Загальна кількість балів	$132 + 152 = 284$. Коефіцієнт – 2,84											
Лекції	1											
Дати												
Теми практичних Занять	Теми лекцій											
Самостійна робота	5 балів	5 балів	10 балів	10 балів	5 балів	5 балів	10 балів	10 балів	10 балів	10 балів	15 балів	5 балів
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота (25 балів)						Модульна контрольна робота (25 балів)					
Теми практичних занять	Частини мови й принципи їх виділення (традиційний і функціональний аспекти) <i>Лекція</i>	Граматичні категорії іменника (1+10 б.)	Поняття про прікметник як частину мови. Прікметника (1+10 б.)	Числівник як частина мови. (1+10 б.)	Займенник (1+20 б.)	Дієслово (1+10 б.)	Дієприкметник (1+10 б.)	Дієпреділник (1+10 б.)	Прислівник (1+10 б.)	Службові частини мови (1+10 б.)	Вигук (1+10 б.)	
Модулі	ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ ІІ											
Назва модуля	Граматичні категорії дієслівних частин. Службові частини мови											
Кількість балів за модуль	152											
Загальна кількість балів												
Лекції	2											
Дати												

V. ПЛANI ПРАКТИЧНИХ (СЕМІНАРСЬКИХ) ЗАНЯТЬ

Тема 1. ЧАСТИНИ МОВИ І ПРИНЦИПИ ЇХ ВИДЛЕННЯ (ТРАДИЦІЙНИЙ І ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТИ)

1. Питання про поділ слів на частини мови в лінгвістичній літературі.
2. Класифікація академіка В.В. Виноградова. Класифікація частин мови, запропонована в академічному виданні за редакцією І.К. Білодіда (у порівнянні).
3. Поділ слів на частини мови І.Р. Вихованця.
4. Повнозначні (самостійні) неповнозначні (несамостійні) частини мови. Вигуки. Проблема визначення статусу слів категорії стану (предикативних прислівників) та модальних слів.
5. Ступені взаємопереходу слів у системі частин мови: синтаксичний, морфологічний, семантичний.

Література

1. Безпояско О.К., Городенська К.Г., Русанівський В.М. Граматика української мови: Морфологія. – К.: Либідь, 1993. – С. 10–14.
2. Вихованець І.Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті. – К.: Наук. думка, 1988. – С. 10–40.
3. Вихованець І.Р., Городенська К.Г., Грищенко А.П. Граматика української мови. – К.: Рад. шк., 1982. – С. 42–45.
4. Ганич В.О., Олійник І.С. Словник лінгвістичних термінів. – К.: Вища шк., 1985. – С. 330.
5. Жовтобрюх М.А., Кулик Б.М. Курс сучасної української літературної мови. – К.: Вища шк., 1972. – С. 200–204.
6. Єрмоленко С.Я., Бибик С.П., Тодор О.Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / За ред. С.Я. Єрмоленко. – К.: Либідь, 2001. – С. 201.
7. сучасна українська мова / За ред. О.Д. Пономарєва. – К.: Либідь, 1997. – С. 113–114.

Ключові поняття: морфологія, повнозначні (самостійні), неповнозначні (несамостійні) частини мови, іменник, прикметник, числівник, займенник, прислівник, дієслово, прийменник, сполучник, частка, вигук, слова категорії стану, модальні слова.

Питання для самоперевірки

1. Що вивчає морфологія?
2. Які критерії виділення частин мови Ви знаєте? Назвіть прибічників гомогенної та гетерогенної класифікації частин мови.
3. Чим відрізняється класифікація частин мови, запропонована в академічному виданні за редакцією І.К. Білодіда, від класифікації лексико-граматичних класів слів акад. В.В. Виноградова?
4. Назвіть критерії виділення частин мови, яких дотримується у своїй теорії І.Р. Вихованець, Укажіть на послідовність їх розташування. Скільки та які лексико-граматичні класи слів вирізняє мовознавець?
5. У яких ієрархічних стосунках перебувають частини мови, виділені І.Р. Вихованець?
6. З'ясуйте головні ознаки синтаксичного,

морфологічного й семантичного ступенів взаємопереходу слів у системі частин мови. Наведіть приклади.

Завдання 1. Проаналізуйте наведені речення за частинами мови і поясніть явища взаємопереходу слів з одного лексико-граматичного розряду в інший.

1. Молодший їхав поруч і підтримував свого супутника, щоб не впав з коня, а коли той задихався і закочував очі під лоба, розплачливо шепотів: “Чекай, отче, не вмирай!.. Скоро-скоро Сула...” (В. Малик).
 2. Гайда в плавні розшукувати оту затонулу турецьку фелюгу, що її й мулом в очеретах затягло... Та де там! (О. Гончар).
 3. Тільки той ненависті не знає, хто цілий вік нікого не любив (Леся Українка).
 4. Людей мільярди, і мільярди слів, а ти їх маєш вимовити вперше! (Л. Костенко).
 5. І не знецінюйте коштовне, не загубіться у юрбі. Не проміняйте неповторне на сто ерзацівсобі (Л.Костенко).
 6. Другий же, молодший, відразу привертає до себе увагу (В. Малик).
 7. Назустріч мені виринув із туману дядько з в'язкою нових кошиків за плечима, сивими бровами з-під старенького сукняного картузя, великими руками, схожими на ковальські молоти, і хлоп'ячими ніжно-блакитними очима (Г. Тютюнник).
 8. Удень над селом сковзается клапоть перламутрових хмар... (М. Хвильовий).
 9. Отут я стою над замисленим небом на чорних вітрах світових веремій, і в сутиці вічній святого з ганебним світлішає розум зацькований мій (Л. Костенко).
2. На прикладах з художньої літератури поясніть явища взаємопереходу слів з однієї частини мови в іншу

Тема 2. ІМЕННИК ЯК ЧАСТИНА МОВИ

1. Іменник, його лексико-граматичні ознаки. Первинні та вторинні іменники. Проблема виділення займенників іменників.
2. Лексико-семантичні категорії іменників: а) назви істот і неістот; б) загальні та власні назви; в) конкретні й абстрактні іменники; г) збірні іменники та іменники з речовинним значенням.
3. Перехід іменників з одного лексико-сематичного розряду в інший.

Література

1. Безпояско О.К., Городенська К.Г., Русанівський В.М. Граматика української мови: Морфологія. – К.: Либідь, 1993. – С. 18–19.
2. Вихованець І.Р., Городенська К.Г., Грищенко А.П. Граматика української мови. – К.: Рад. шк., 1982. – С. 45–55.
3. Єрмоленко С.Я., Бибик С.П., Тодор О.Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / За ред. С.Я. Єрмоленко. – К.: Либідь, 2001. – С. 67–68.
4. Сучасна українська мова / За ред. О.Д. Пономарєва. – К.: Либідь, 1997. – С. 114–118.

Ключові поняття: іменник, назви істот і неістот, загальні та власні назви, конкретні й абстрактні іменники, збірні іменники та іменники з речовинним значенням.

Питання для самоперевірки

1. Дайте визначення іменника.
2. Якого частиномовного статусу надають словам типу хто, що, він, вона, воно, вони і под. у сучасній лінгвістиці?
3. За якими ознаками іменники поділяють на назви істот і неістот? Чи збігається цей поділ з поділом на живу й неживу природу?
4. Назвіть критерії поділу іменників на загальні та власні назви. Наведіть приклади. Пригадайте правила правопису власних назв.
5. З'ясуйте головні ознаки конкретних й абстрактних іменників. Наведіть приклади.

Завдання

1. У поданому тексті підкресліть іменники, визначте їхнє предметне значення (назви конкретних предметів, істот, речовин, опредмечених ознак, дій тощо), морфологічні ознаки, синтаксичну роль і спосіб словотворення.

Мово! Пресвята Богородице моє народу! З чорнозему, з любистку, м'яти, ряstu, Євшан-зілля, з роси, з дніпровської води, від зорі і місяця народжена! Мово! Мудра Берегине, що не давала погаснути земному вогнищу роду нашого і тримала народ на небесному олімпі волелюбності, слави і гордого духу. Мово! Велична молитво наша у своїй нероздільній трійці, що єси ти і Бог Любов, і Бог Віра, I Бог Надія!.. Мово наша! Звонкова криниця на середохресній дорозі нашої долі! Твої джерела б'ють десь від магми, тому й вогненна така. А вночі купаються в тобі ясні зорі, тому й ласкова така (К. Морич).

2. Подані іменники поставте у формах називного, родового та знахідного відмінків однини й множини. Визначте, які з них відмінюються як назви істот, а які – як назви неістот. Зі словами, які можуть відмінюватися і як істоти, і як неістоти, складіть речення. Поясніть причини такого вживання.

Народ, світ, полк, покійник, теля, табун, небіжчик, лівша, лист, мрійник, гуморист, стежка, бактерія, хлопець, рота, похід, дружба, мороз, Вітер, Одещина, Мавка, Перун, роса, путь, хлоп'я, грім, юність, мікроб, Дніпро, зірка, язик, злочин, ліс, коваль, світ, молодь, молодість, Правда, правда, "Волинь", курка, маяк, мова, слово, дух, супутник, оселедець, Кобзар, "Кобзар", Україна, верба, калина, ластівка, дубняк, розповсюджувач, чудовисько, пташеня.

3. Перепишіть текст. Виділіть іменники з конкретним й абстрактним значенням, поясніть їхні граматичні ознаки. Зверніть увагу на випадки вживання конкретних іменників у значенні абстрактних і навпаки. Мова народу – найкрачий, що ніколи не в'яне й вічно знову розпускається, цвіт усього його духовного життя, яке починається далеко за межами історії. Покоління народу проходить одне за одним, але результати життя кожного покоління залишаються в мові – в спадщину нащадкам. У скарбницю рідного слова вкладає одне покоління за одним плоди глибоких сердечних порухів, плоди історичних подій, вірування, погляди, слід пережитого горя і пережитої радості, – весь плід свого духовного життя народ дбайливо зберігає в народному слові. Поки жива мова в устах народу, до того часу живий і народ. Відберіть у народу все – і він все зможе повернути; але відберіть мову, і він ніколи більше вже не створить її; нову

батьківщину навіть може створити народ, але – ніколи: вмерла мова в устах народу – вимер і народ... (К. Ушинський).

4. Розподіліть іменники на дві групи: 1) збірні іменники; 2) іменники з речовинним значенням. Кисень, молодь, кіннота, студентство, масло, вчительство, хліб, грошва, козацтво, малеча, гарбузиня, сукно, шовк, деканат, листя, нафта, мурашня, жіноцтво, старостат, березняк, дубняк, братство, пальне, кефір, цегла, крейда, каміння, татарва, віття, дріжджі, жито, мед, птаство, городина, дітвора, вишняк, ліщина, мідь, срібло.

Тема 3. ГРАМАТИЧНІ КАТЕГОРІЇ ІМЕННИКА

1. Семантичні, структурні та ієрархічні ознаки морфологічних категорій іменника.
2. Категорія роду іменників, її лексичне, морфологічне та синтаксичне вираження.
3. Іменники спільногого та подвійного роду.
4. Родові ознаки незмінюваних слів. Рід абревіатур.
5. Категорія числа іменників, її значення та граматичні засоби вираження.
6. Іменники, які вживаються у формах однини й множини.
7. Іменники, що мають тільки форми однини (*singularia tantum*) або тільки форми множини (*pluralia tantum*). Залишки форм двоїни в сучасній українській мові.
8. Засоби утворення форм множини в українській мові. Контекст і число іменників. Суфікси форм множини, морфонологічні чергування в основі. Роль наголосу у вираженні категорії числа.

Література

1. Безпояско О.К., Городенська К.Г., Русанівський В.М. Граматика української мови: Морфологія. – К.: Либідь, 1993. – С. 20, 52–87.
2. Вихованець І.Р., Городенська К.Г., Грищенко А.П. Граматика української мови. – К.: Рад. шк., 1982. – С. 56–64.
3. Єрмоленко С.Я., Бибик С.П., Тодор О.Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / За ред. С.Я. Єрмоленко. – К.: Либідь, 2001. – С. 148, 203–204.

Ключові поняття: іменник, категорія роду, чоловічий, жіночий, середній, спільній, подвійний рід, категорія числа, одна, множина.

Питання для самоперевірки

1. У яких ієрархічних стосунках перебувають морфологічні категорії іменника? Як це питання розглядається в лінгвістичній літературі?
2. З урахуванням яких ознак іменники розподіляють за родами?
3. Як у мовознавчій літературі кваліфікують слова типу сирота, сіромаха, ледащо щодо їхньої родової ознаки?
4. Наведіть приклади іменників подвійного роду. Чому їх так називають?
5. За якими ознаками визначають рід в абревіатурах? Подайте приклади абревіатур чоловічого, жіночого й середнього роду.
6. Назвіть критерії визначення категорії числа іменників. Наведіть приклади іменників, що мають обидві форми числа.

7. З'ясуйте головні ознаки іменників singularia tantum та pluralia tantum. Наведіть приклади. Чи можуть іменники singularia tantum за деяких контекстуальних умов вживатися в множині? Які семантичні зміни при цьому відбуваються?

Завдання 1. Визначте рід поданих іменників і поясніть, чим обумовлена приналежність іменників до певного роду (семантикою слова, морфологічними показниками, синтаксичним зв'язком). Окремо випишіть іменники, яким категорія роду не властива.

Сибір, шлях, путь, насип, бабище, сестра, лівша, вовк, вовченя, плакса, минуле, молодь, комар, зайченя, білоручка, місяць, совість, яблуня, Сергій, зал, чайка, чаєня, Марс, молоко, сіни, Ілля, хата, будинок, Ківерці, дуб, липа, миша, звірятко, вартовий, староста, повість, сіль, майстер, сорока, Сарни, базікало, щастя, людство, людина, майбутнє, історія, ручка, маковиння, мати, батько, барон, пані, декан, вітер, курча, одяга, одяг, професор, жінка, програма, особистість, особа, значення, шахи, канікули, дівча, плавні, гусеня, вежа, прізвище, Павло, радощі, зерно, зернина, плече, сім'я, слухач, директор, лелека, битва, слово, серце, лоша, фабрика, горобець, мряка, леді, джентльмен, пан, дружина, вояк, вояка, діаспора, дінго, Черкаси, Волинь, Київщина, морозище.

2. За якими ознаками визначаєте рід таких іменників? Уведіть їх до складу словосполучень. Гну, кенгуру, адвокат,boa, лікар, доктор, Золя, какаду, кафе, Кюрі, моль, самбо, "Таймс", тюль, шампунь, біль, бюро, депо, цеце, насип, полин, морозище, візаві, рандеву, вуаль, в'язь, туш, вуз, загс, дзот, обльво, ГЕС, ВДУ, колібрі, імаго, маго, лорі, нанду, дитвидав, харчотрог, НАН, ООН, фураж, журі, кашне.

3. Іменники, які вживаються тільки в множині, розподіліть за семантичними групами. Альпи, штани, Близнюки, вила, ворота, вибори, граблі, гуслі, гроші, дрова, дріжджі, духи', джинси, зябра, жмурки, іменини, лапки', клищі, колготи, Карпати, канікули, ножиці, окуляри, вижимки, помії, сани, сіни, вершки, оглядини, Суми, шахи, ночви, коноплі, веселоші, гуси, двері, паҳоші, радощі, витребеньки, гордоші, в'язи, Гімалаї, Ківерці.

Тема 4. ПОНЯТТЯ ПРО ПРИКМЕТНИК ЯК ЧАСТИНУ МОВИ. СПЕЦІФІКА ГРАМАТИЧНИХ КАТЕГОРІЙ ПРИКМЕТНИКА

1. Прикметник як виразник статичної ознаки предметів. Специфіка граматичних категорій прикметника.
2. Характер категорій роду, числа й відмінка прикметників у сполученні зі змінюваними іменниками, іменниками, що не мають словозміни, та з іменниками спільного роду.
3. Форми прикметника в українській мові: короткі, повні стягнені, повні нестягнені. 4. Синтаксичні функції прикметників.

Література

1. Безпояско О.К., Городенська К.Г., Русанівський В.М. Граматика української мови: Морфологія. – К.: Либідь, 1993. – С. 93–97, 100–101.
2. Вихованець І.Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті. – К.: Наук. думка, 1988. – С. 153–162, 166–169.
3. Вихованець І.Р., Городенська К.Г., Грищенко А.П. Граматика української мови. – К.: Рад. шк., 1982. – С. 80–81.

Ключові поняття: прикметник, категорія роду, чоловічий, жіночий, середній, категорія числа, одина, множина, короткі прикметники, повні стягнені прикметники, повні нестягнені прикметники.

Питання для самоперевірки

1. З урахуванням яких ознак прикметники виділяють в окрему частину мови?
2. Чи відрізняється характер морфологічних категорій роду, числа й відмінка прикметника від категорій роду, числа й відмінка іменника?
3. Назвіть критерії розмежування прикметників короткої та повної (стягненої і нестягненої) форм. Наведіть приклади.
4. Яку синтаксичну роль виконують прикметники?

Завдання 1. Визначте граматичні особливості прикметників. З'ясуйте, чим вони відрізняються від інших частин мови із значенням ознаки.

Зелений ліс, ліс зеленіє, зелень лісу, зеленіючи поля; щедрий товариш, щедрість друга; сміливий вчинок, сміливість героя; червоні тюльпани, червоніють яблука; байдужий погляд, байдужість у ставленні; старий чоловік, людина старіє, старість; ніжна посмішка, ніжність матері; широкий степ, шир степу; новий портфель, новизна теми; глибоке озеро, глибина озера; вузька дорога, дорога стає вужчою, дорога вужчає; обмежена людина, обмеженість людини.

Виділіть у поданих реченнях прикметники короткої, повної стягненої і повної нестягненої форм. Визначте їхню синтаксичну функцію, стилістичні ознаки, а також сферу вживання.

1. – Я згоден з тобою, княже. Але я не про те... Хто, на твою думку, посяде велиокнязівський стіл після Святослава? (В. Малик).
2. У кожного люду, у кожній країні Живе такий спогад, що в його давнині Були золоті віки, – Як пісня і слово були у шанобі... (Леся Українка).
3. А хтось же вас народжував, слова, А в них мій край ридає і співа, І хтось забутий в слові – в зелен-маї – Із тими тисячолітньої скресає (С. Тельнюк).
4. Якщо вони були кочівниками, – навіщо ж

їм потрібен був той плуг? (Л. Костенко). 5. – Пливи, доле, за водою, А я услід за тобою, Та спливемося докупочки, Як сиві голубочки... (Нар. тв.). 6. Узвяся за гуж – не кажи, що не дуж (Нар. тв.).

Тема 5. ЧИСЛІВНИК ЯК ЧАСТИНА МОВИ

1. Виникнення і розвиток поняття числа. Первинні конкретні системи числення.
2. Значення числівників як слів, що виражають кількість і порядок предметів при лічбі. Їхні головні граматичні ознаки.
3. Шкільна й наукова традиція в інтерпретації числівника.
4. Відмежування числівників від інших слів з кількісним значенням.
5. Кількісні числівники. Семантичні групи кількісних числівників.
6. Питання про порядкові числівники в лінгвістичній літературі.
7. Граматичні ознаки числівників: а) характеристика числівників за будовою; б) відмінювання кількісних числівників; в) відмінювання порядкових числівників.

Література

1. Арполенко Г.П. та ін. Числівник української мови. – К.: Наук. думка, 1980. – С. 3–44.
2. Баранник Д.Х. Поняттєва категорія порядковості // Мовознавство. – 1992. – № 5. – С. 17–19.
3. Безпояско О.К., Городенська К.Г., Русанівський В.М. Граматика української мови: Морфологія. – К.: Либідь, 1993. – С. 142–149.
4. Вихованець І.Р., Городенська К.Г., Грищенко А.П. Граматика української мови. – К.: Рад. шк., 1982. – С. 90–93.

Ключові поняття: числівник, кількісні числівники, власне-кількісні числівники, означено- кількісні числівники, неозначенено-кількісні числівники, збірні числівники, порядкові числівники, категорія роду, чоловічий, жіночий, середній, категорія числа, одна, множина, прості, складні та складені числівники.

Питання для самоперевірки

1. Дайте визначення числівника. Наведіть приклади.
2. Чи всі дослідники кваліфікують слова типу один, два, тисяча і под. як числівники?
3. Якого статусу в лінгвістичній літературі надають порядковим словам?
4. Скільки семантичних груп кількісних числівників виділяють мовознавці? Назвіть ці групи, до кожної з них наведіть приклади.
Завдання 1. Із збірника вправ О.І. Брициної (Сучасна українська літературна мова. Збірник вправ. – К.: Вища шк., 1977. – 362 с.) виконати вправи 392 (с. 170), 405 (с. 174).
2. Виконати вправу 293 (с. 120): Доленко М.Т., Дацюк І.І., Кващук А.Г., Поповський В.Д. Сучасна українська мова: Збірник вправ. – К.: Вища школа, 1989 – 231 с.

Тема 6. ЗАЙМЕННИК

1. Визначення займенника як частини мови. Питання про займенники в лінгвістичній літературі.
2. Співвідносність займенників з іменними частинами мови.
3. Групи займенників за значенням. Граматичні ознаки займенників.
4. Особливості відмінювання займенників.
5. Словотвірні ознаки займенників. Прономіналізація. Субстантивація займенників.
6. Особливості наголошування займенників.

Література

1. Безпояско О.К., Городенська К.Г., Русанівський В.М. Граматика української мови: Морфологія. – К.: Либідь, 1993. – С. 17–18, 99–100.
2. Вихованець І.Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті. – К.: Наук. думка, 1988. – С. 30.
3. Вихованець І.Р., Городенська К.Г., Грищенко А.П. Граматика української мови. – К.: Рад. шк., 1982. – С. 96–98.
4. Єрмоленко С.Я., Бибик С.П., Тодор О.Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / За ред. С.Я. Єрмоленко. – К.: Либідь, 2001. – С. 61–62.

Ключові поняття: займенник, категорія роду, чоловічий, жіночий, середній, займенники особові, зворотний, означальні, неозначені, заперечні, вказівні, питально-відносні, категорія числа, одніна, множина, прономіналізація, субстантивація.

- Завдання 1. Із збірника вправ О.І. Брициної (Сучасна українська літературна мова. Збірник вправ. – К.: Вища школа, 1977. – 362 с.) виконати вправу 435 (с. 188).
2. Виконати вправу 307 (с. 125–126): Доленко М.Т., Дацюк І.І., Кващук А.Г., Поповський В.Д. Сучасна українська мова: Збірник вправ. – К.: Вища школа, 1989 – 231 с.

Тема 7. ДІЄСЛОВО

1. Поняття про дієслово як частину мови, Його власне-семантичні особливості: узагальнене значення динамічності та система видових значень.
2. Система дієслівних утворень в українській літературній мові.
3. Поняття про дві основи дієслова.
4. Класи дієслів і типи дієвідмінювання.
5. Рівні граматичних категорій дієслова.

Література

1. Безпояско О.К., Городенська К.Г., Русанівський В.М. Граматика української мови. Морфологія: Підручник. – К.: Либідь, 1993. – С. 157–182.
2. Вихованець І.Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті. – К.: Наук. думка, 1988. – С. 41–45, 79–91.
3. Вихованець І.Р., Городенська К.Г., Грищенко А.П. Граматика української мови. – К.: Рад. шк., 1982. – С. 98–103.

4. Сучасна українська мова / За ред. О.Д.Пономарєва. – К.: Либідь, 1997. – С. 169–171.

Ключові поняття: дієслово, інфінітив, дієприкметник, дієприслівник, граматична категорія, вид, час, стан, спосіб, перехідність/неперехідність, валентність, число, рід, особа, присудок, предикат.

Питання для самоперевірки

1. Дайте визначення дієслова.
2. Які дієслівні форми виділяють у сучасному мовознавстві?
3. Які дієслівні форми утворюються від основи інфінітива, а які від основи теперішнього часу?
4. Назвіть продуктивні класи дієслів. Наведіть приклади.
5. Які дієслова об'єднують у непродуктивні класи? 6. Як визначити дієвідміну дієслова за основою інфінітива?
7. З'ясуйте синтаксичну специфіку всіх дієслівних форм. Наведіть приклади.
8. Які рівні дієслівних граматичних категорій виділяють у сучасному мовознавстві?

Завдання. Визначте, які дієслівні форми утворилися від основи інфінітива, а які – від основи теперішнього часу. Виснажений, біжить, сягаючи, розлітається, подумав би, читайте, зіщулившись, спізнившись, винести, пожовтілий, відволікаючи, прозрівши, промоклий, принесуть, куплений, лежала, хвилюється, розчинивши, ввірвався, заметуть, підійшов би, надолужуватиму, вимиєш, зароблений, заробляючи, складає, бредеш, замовляємо, зашиєш, дбають, мовчатимеш, світає.

2. Спишіть речення, виділіть неозначену форму дієслова. З'ясуйте значення, морфологічні ознаки й синтаксичну роль кожного інфінітива.

1. І жити спішити треба, Кохати спішити треба – Гляди ж не проспи! (В. Симоненко). 2. Ти прийдеш знов. Ми будемо на “ви”. Чи ж неповторне можна повторити? В моїх очах свій сум перепливі. Але про це не треба говорити (Л. Костенко). 3. На дзвіницю тепер дід Махтей пускав легше, ніж звичайно. Бо був піст і треба було часто дзвонити (В. Винниченко). 4. Ваша усмішка – Ваша загадка, Олесю, Вашу лагідну усмішку – ватру вуст – Як Ви змогли пронести крізь фронти..? (Д. Павличко). 5. Говорити – річ нудна. Працювати слід до дна (М. Рильський). 6. Заборонить дощеві поливати гінке стебло, щоб не зросло колосся, поетові – писать і малювать, щоб приреکти народ на безголосся? (Д. Білоус). 7. Там вчився я перемагать і жити (Д. Луценко). 8. Брати дзвінкоголосі, до мети, Співаючи, я годен з вами йти (Д. Павличко). 9. Любов до жінки, матері й народу – це те, що вчить нас жити на землі (В. Коротич). 10. Мала та честь – вітає дні, бо ж їх вітає й птиця, а я – людина, і мені творити їх годиться! (П. Сингаївський).

3. Визначте класи дієслів. Дієслова продуктивних класів підкресліть.

Читати, чорніти, крикнути, сіпонути, будувати, вчити, везти, бігти, жати, молоти, ткати, мазати, горіти, діяти, мерзнути, бити, жити, зимувати, біліти, вітати, уміти, малювати, топити, сіяти, пекти, повернати, розповідати, сидіти, стихати,

допомагати, множити, належати, навчити, прилітати, славити, прощати, співати, гріти.

Тема 8. ДІЄПРИКМЕТНИК

1. Проблема визначення статусу дієприкметника. Дієслівні та прикметникові ознаки дієприкметника.
2. Дієприкметники активного стану, їх творення й особливості вживання.
3. Утворення та специфіка функціонування дієприкметників пасивного стану.
4. Перехід дієприкметників у прикметники (ад'єктивація) і в іменники (субстантивація).
5. Дієслівні форми на -но, -то.

Література

1. Безпояско О.К., Городенська К.Г., Русанівський В.М. Граматика української мови. Морфологія: Підручник. – К.: Либідь, 1993. – С. 158, 237–241.
2. Вихованець І.Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті. – К.: Наук. думка, 1988. – С. 128–133.
3. Вихованець І.Р., Городенська К.Г., Грищенко А.П. Граматика української мови. – К.: Рад. шк., 1982. – С. 114–116.

Ключові поняття: дієприкметник, активний стан, пасивний стан, ад'єктивація.

Питання для самоперевірки

1. Дайте визначення дієприкметника. Наведіть приклади.
2. Якого статусу в лінгвістичній літературі надають дієприкметникам? Якого погляду дотримуєтесь Ви? Аргументуйте свою відповідь.
3. З'ясуйте визначальні семантичні та формальні показники дієприкметників активного стану. Наведіть приклади.
4. Які семантичні та формальні ознаки характерні для дієприкметників пасивного стану?
5. Якого статусу в лінгвістиці надають дієслівним формам на -но, -то?

Завдання 1. Від наведених дієслів утворіть усі можливі форми дієприкметників. З'ясуйте, від якої основи (інфінітива чи теперішнього часу) вони утворюються.

Зеленіти, спостерігати, відпустити, біліти, бовваніти, писати, зніковіти, окрілювати, заквітчувати, сивіти, пекти, поглинати, нудьгувати, вабити, сохнути, в'януть, замкнути, здичавіти, тримтіти, панувати, носити, заплатити, посиніти, розвантажити, зрозуміти, косити, відкласти, розбити, обгоріти, зів'януть, поржавіти.

2. Перепишіть речення. Виділіть у них дієприкметники й зробіть їх повний граматичний розбір за схемою: 1. Початкова форма. 2. Стан. 3. Вид. 4. Час. 5. Рід. 6. Число. 7. Відмінок. 8. Особливості творення (від основи інфінітива чи від основи теперішнього часу). 9. Синтаксична роль.

1. Оповитий рожевим туманом, далекий острів немов зрушив з місця й поплив у морі мінливого сяйва (О. Донченко). 2. Коли весною зацвіте трава в палаючих серпанках, в степ на курган крутий іде старенька зморена журавка (Д. Луценко). 3. Струмує теплий дим по коліях розмитих, дощами добрими напоєних

доріг (М. Рильський). 4. Над порідлими лісами підіймалась і темно-синіми клаптями розповзала під ворушену ніч (М. Стельмах). 5. Розпечено сонце на заході вже шубовснуло в Дніпро (О. Довженко). 6. З путі далекої вернувся машиніст, укритий порохом, увесь пропахлий димом (М. Рильський). 7. В шумі збуджених розмов і сміху тонули інші звуки вулиці, переповненої народом (О. Копиленко). 8. Народжене великим почуттям, великим горінням, слово його (Шевченка) і нині несе в собі непогасний вогонь і клекіт поетичної душі (О. Гончар). 9. А ліс, як дрейфуюча шхуна, скрипів у льоди закутий (Л. Костенко).

Тема 9. ДІЄПРИСЛІВНИК

1. Проблема визначення статусу дієприслівника. Дієслівні та прислівників ознаки дієприслівника.

2. Творення та синтаксична роль дієприслівників.

3. Перехід дієприслівників у прислівники та прийменники.

Література

1. Безпояско О.К., Городенська К.Г., Русанівський В.М. Граматика української мови. Морфологія: Підручник. – К.: Либідь, 1993. – С. 158.

2. Вихованець І.Р., Городенська К.Г., Грищенко А.П. Граматика української мови. – К.: Рад. шк., 1982. – С. 116–118. 3

. Сучасна українська літературна мова / За ред. А.П.Грищенка. – К.: Вища шк., 1993. – С. 329–330.

4. Сучасна українська мова / За ред. О.Д.Пономарева. – К.: Либідь, 1997. – С. 191–194.

Ключові поняття: дієприслівник, категорія виду, категорія часу, обставина, прислівник, дієслово, прийменник.

Питання для самоперевірки

1. Дайте визначення дієприслівника. Наведіть приклади.

2. Якого статусу в лінгвістичній літературі надають дієприслівникам? Якого погляду дотримуєтесь Ви? Аргументуйте свою відповідь.

3. З'ясуйте визначальні семантичні та формальні показники дієприслівників доконаного виду минулого часу. Наведіть приклади.

4. Які семантичні та формальні ознаки характерні для дієприслівників недоконаного виду теперішнього часу?

5. За якої умови відбувається перехід дієприслівників у прислівники та прийменники? Наведіть приклади.

Завдання 1. Від поданих дієслів утворіть дієприслівники доконаного й недоконаного виду, виділіть суфікси, поставте наголос.

Доповісти, зберегти, здолати, розвинути, усміхнутися, мерзнуть, зустрітися, зберігати, лежати, врятувати, привезти, поважати, одержати, тягнути, плутати, супроводжувати, лякати, переборювати, рухатися, супроводжувати, бігти, косити, перекидати, набивати, зчепити, віддалятися, освітлювати, звільнити, відбити.

2. Зробіть повний граматичний розбір дієприслівників. 1. В старім гнізді танцюють лелечатка, і, одірвавши ніжку від землі, немов малі русалоньки, дівчатка гойдаються в зеленому гіллі (Л. Костенко). 2. Не жартуй наді мною, будь

ласка, І, говорячи, не мовчи (В. Симоненко). 3. І на ранок, прокинувшись і поснідавши куснем хліба з яблуком чи кухлем вишневого чаю, заходжувався Свирид коло господарства (Гр. Тютюнник). 4. На дні душі, немов на дні ріки, Каміння споминів лежить роки. Його лиш повінь почуттів пересува, Порушуючи давній слова (Д. Павличко). 5. Чому поля й луги собі причалами Обрали ентеорівські вітри, Пронизуючи ядерними жалами Волинь, Хмельницький, Київ, Чигирин? (В. Гей). 6. З тихим дзвоном падають каштани, В сонця набираючись тепла (Т. Яковенко). 7. Хустину кинувши на плечі, надівші плаття весняне, Берізка вибігла надвечір І жде чи вітру, чи мене (С. Будний).

Тема 11. ПРИСЛІВНИК

1. Виникнення і розвиток прислівників у мові.
2. Визначення прислівника як частини мови. Морфологічні ознаки та синтаксичні функції прислівникових форм.
3. Семантичні групи прислівників: а) традиційна класифікація; б) нова українська класифікація.
4. Творення і морфологічний склад прислівників.
5. Ступені порівняння прислівників.
6. Категорія безвідносного ступеня вияву ознаки та суб'єктивної оцінки прислівників.
7. Адвербіалізація. Вживання прислівників у значенні прийменників.
8. Питання про слова категорії стану та модальні слова в лінгвістичній літературі.

Література

1. Безпояско О.К., Городенська К.Г., Русанівський В.М. Граматика української мови: Морфологія. – К.: Либідь, 1993. – С. 243–273.
2. Вихованець І.Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті. – К.: Наук. думка, 1988. – С. 17–18, 153–156, 185–222 (законспектувати).
3. . Вихованець І.Р., Городенська К.Г., Грищенко А.П. Граматика української мови. – К.: Рад. шк., 1982. – С. 118–123.
4. Єрмоленко С.Я., Бибик С.П., Тодор О.Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / За ред. С.Я. Єрмоленко. – К.: Либідь, 2001. – С. 110, 112, 140.

Ключові поняття: прислівник, означальні прислівники, обставинні прислівники, ступені порівняння прислівників, вищий ступінь (компаратив), найвищий ступінь (суперлатив), безвідносний ступінь вияву ознаки, недостатній ступінь, надмірний ступінь, категорія суб'єктивної оцінки, обставина.

Питання для самоперевірки

1. Дайте визначення прислівника.
2. Які значеннєві розряди прислівників виділяють у сучасному мовознавстві?
3. Від яких частин мови можуть утворюватися прислівники?
4. Чи всі прислівники утворюють ступені порівняння?

5. Якого статусу в лінгвістичній літературі надають ступеньованим прислівниковим формам?
6. Скільки грамем категорії ступенів порівняння виділяють мовознавці?
7. З'ясуйте синтаксичну специфіку компаратива й суперлатива. Наведіть приклади.
8. Чи змінюються валентний потенціал ступеньованих прислівників порівняно зі ступеньованими прикметниками?
9. З'ясуйте специфіку творення прислівників недостатнього та надмірного ступенів вияву ознаки, а також прислівників із значенням суб'єктивної оцінки.
10. Які синтаксичні ознаки характерні для прислівників безвідносного ступеня вияву ознаки та суб'єктивної оцінки?

Завдання 1. Перепишіть речення, підкресліть однією рискою означальні прислівники, а двома – обставинні. Визначте їхні семантичні та граматичні ознаки.

1. Стиснув маestro в обіймах другяку. Листи Нотні згорнувши, піднявся уріст. Прямовисно. Рушив на сцену: – Ну що ж, як вмирати, то в пісні! (Б. Олійник). 2. Ще вчора джміль гудів – сьогодні вже нема, Застиг від холоду, ледь лапками він меле, Крилята задубілі не здійма І тихо й тоскно дивиться на мене (І. Драч). 3. Надумано, негадано забігла в глухомань, де сосни пахнуть ладаном в кадильницях світань (Л. Костенко). 4. Немає такої біди і муки, ніж сумно з-під сивих брів дивитись щодня, як внуки ростуть без своїх батьків (В. Симоненко). 5. Без оглядки Ти йшла собі, а в мене – згадки Про те, як на чужому полі Давно колись, ще у неволі Збирав я нишком колосочки В поділ дитячої сорочки (Д. Павличко). 6. Сонце вже перейшло за полуцене. Червонясте, по-осінньому линяве його проміння навскіс лежить поміж соснами, зогріває жовті вощані стовбури, точить з подряпин та надчухрів густу жовтогарячу живицю, і від неї в бору пахне ладаном (Гр. Тютюнник). 7. Сніги почали швидко танути, в ріках прибуvalа вода (В. Малик). 8. Михась і Гаврик понуро поплентались униз з горба (В. Винниченко). 9. Сива смущева шапка мо'лodo сиділа на голові і теж збавляла дідові добрий десяток літ (В. Земляк). 10. Заходить сонце за лаштунки лісу. Тополя поклонилась вдалині (Л. Костенко).

2. Від наведених прикметників утворіть прислівники й запишіть їх у формах вищого та найвищого ступенів порівняння.

Швидкий, близький, добрий, сильний, тихий, далекий, багатий. Гарний, свіжий, дорогий, поганий, частий, тонкий, веселий, теплий.

3. Розподіліть подані прислівники на морфологічні типи: а) прислівники, утворені від прикметників; б) прислівники, утворені від іменників; в) прислівники, утворені від числівників; г) прислівники, утворені від займенників; г) прислівники, утворені від дієслів; д) прислівники, утворені від словосполучень. Поясніть їхнє написання.

До/гори, дрібно, мимо/волі, на/впіл, у/троє, в/трьох, завтра, з/опалу, голі/руч, насам/перед, як/найкраще, де/далі, що/року, на/біло, від/тепер, на/вічно, дуже, там на/перекір, що/разу, з/на/двору, важко, де/сь, на/дворі,

на/в/круги, з/вечора, точно, тоді, з/гарячу, зараз, безліч, по/нашому, в/ні/чию, мимо/хіть, обабіч, раптом, на/в/коло, на/вперейми, на/переріз, гуртом, без/вісти, по/батьківськи, що/хвилини, за/молоду, вдень, з/під/низу, з/роду/віку, до/нині, з/давна, о/півдні, до/низу, на/пам'ять, з/висока, коли/небудь, день/у/день, від/давна, нині, на/зло, будь/де, в/три/дорога, з/боку/на/бік, коли/не/коли, віч/на/віч, рано/в/ранці, ледь/ледь, в/ні/чию, з/давніх/давен.

Тема 11. СЛУЖБОВІ ЧАСТИНИ МОВИ

1. Визначення статусу прийменників у лінгвістичній літературі. Питання про походження прийменників.

2. Прийменники як службові слова, що виражають відношення між повнозначними словами. Уживання прийменників з певними відмінками іменників та субстантивованих слів. Синоніміка прийменників. Прийменники – антоніми.

3. Морфологічний склад прийменників. Первінні й вторинні прийменники. Перехід самостійних слів і словосполучень у прийменники. Відприслівникові та відіменні прийменники.

4. Поняття про сполучник, його функціональна характеристика. Морфологічний склад сполучників. Прості (невивідні) сполучники. Складені й складні (вивідні) сполучники.

5. Характеристика сполучників за типом синтаксичного зв'язку. Сполучники сурядні й підрядні. Характеристика сполучників за способом уживання (одиничні, повторювані, парні).

6. Критерії розмежування омонімічних сполучників та сполучних слів.

7. Проблема визначення статусу частки в лінгвістичній літературі. Класифікація часток. Зв'язок часток з іншими частинами мови. Місце часток у реченні (препозитивні й постпозитивні частки). Основні й варіантні форми.

8. Поняття про вигуки. Вигуки як слова, що виражають емоції та волевиявлення. Первінні та похідні вигуки. Групи вигуків за значенням. Функціонування вигуків у значенні іменників і дієслів. Звуконаслідувальні слова.

Література

1. Безпояско О.К., Городенська К.Г., Русанівський В.М. Граматика української мови. Морфологія: Підручник. – К.: Либідь, 1993. – С. 274–329.

2. Вихованець І.Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті. – К.: Наук. думка, 1988. – С. 23–30, 34–40.

3. Вихованець І.Р., Городенська К.Г., Грищенко А.П. Граматика української мови. – К.: Рад. шк., 1982. – С. 123–132.

Питання для самоперевірки

1. Дайте визначення прийменника. Наведіть приклади.

2. Якого статусу в лінгвістичній літературі надають прийменникам? Якого погляду дотримуєтесь Ви? Аргументуйте свою відповідь.

3. З'ясуйте, носіями яких семантичних відношень можуть бути прийменники. Наведіть приклади.

4. З якими відмінками можуть функціонувати прийменники?

5. Які критерії розмежування первинних і вторинних прийменників?

6. Які частини мови можуть переходити до розряду прийменників?

Наведіть приклади.

7. На які групи за будовою поділяють прийменники?

8. Дайте визначення сполучника. Наведіть приклади.

9. Якого статусу в лінгвістичній літературі надають сполучникам?

Якого погляду дотримуєтесь Ви? Аргументуйте свою відповідь.

10. З'ясуйте, які функції виконують сполучники? Наведіть приклади.

11. На які групи за будовою поділяють сполучники?

12. Охарактеризуйте сполучників за типом синтаксичного зв'язку.

13. На які групи поділяють сполучники за способом уживання

14. Які критерії розмежування сполучників і сполучних слів?

15. Дайте визначення частки. Наведіть приклади.

16. Якого статусу в лінгвістичній літературі надають часткам? Якого погляду дотримуєтесь Ви? Аргументуйте свою відповідь.

17. З'ясуйте, які функції виконують частки? Наведіть приклади.

18. На які групи за походженням поділяють частки? 19.

Охарактеризуйте структурні різновиди часток.

20. На які групи поділяють частки за виконуваними функціями?

Завдання 1. З'ясуйте, до якої частини мови належать виділені слова.

Виділені прийменники охарактеризуйте за такою схемою: 1) для вираження яких відношень використовується прийменник; 2) розряд прийменника за будовою; 3) розряд за походженням; 4) з якою відмінковою формою вживається, з якими відмінками може вживатися; 5) особливості правопису.

1. Припав я брату на плече Край лісу яворового (Д. Павличко).
2. Довкола мляво, непоспішаючи, без пристрасті й гарячковості точилось щоденне селянське життя (Б. Антоненко-Давидович).
3. В дні, прожиті печально і просто, все було як незайманий сніг. Темнооким чудесним гостем я чекала тебе з доріг (Л. Костенко).
4. Звідусіль, од усього світу загорожено їх: ззаду товстим та високим муром, а спереду густими, непролазними кущами бузку (В. Винниченко).
5. Верхівець збибив коня, круто завернув його, інші теж стали завертати коней, поскакали до дружини, услід їм сипнули стріли (П. Загребельний).
6. Звучав наш сміх в широких коридорах під час перерв у той далекий час (В. Сосюра).
7. А ми, малі, дивилися розгублено, як мимо нас, притишуючи крок, вона ішла між стоптаними клумбами на свій останній – перший наш урок (А. Бортняк).
8. Зростало поруч – добротворне й хиже, але на те й були ми молоді, щоб бачити в буденному прекрасне, в звичайному – казкове, неземне (Л. Горлач).
9. Навпроти кожного знімка металева пластина. На ній одчеканене прізвище (С. Колесник).
10. Я, що тебе любив, тобі назустріч плив (Т. Шевченко).
11. Я журавлям дивлюсь услід (В. Густі).

2. Перепишіть речення, підкресліть сполучники однією рискою, а сполучні слова – двома. Визначте розряд сполучників за будовою.

1. Біжить навстріч мені Іринка Повідати, а що у світі І найгарніше, Найсвітліше, І найдобріше над усе, І те, єдине, Наймиліше, Що тиху радість нам несе (В. Густі). 2. Ти прийми в подарунок від мене Все, що довго для тебе беріг – Щире серце, палке і натхненне, Даль прозору широких доріг... (С. Будний). 3. Мені було дев'ятнадцять літ... Це той вік, коли людина приймає в свої груди найбільший біль, найдужчі страждання і в них топить надлишки своєї буйної молодості (В. Винниченко). 4. Живи здоровий, синку мій, рости, спивай меди із чарівної чаші, А я, твій батько, маю ще тяги кормигу літ у чорнім єралаши, збавляючи літа свої найкращі в світах, які не можна осягти (В. Стус). 5. Прадід примічав, звідки в цей день вітер, коли з Дніпра – риба ловитиметься, коли із степу – добре на бджоли, коли з низу – буде врожай (Ю. Яновський). 6. Ось-ось прийду до хатоньки моєї, Де мати жде мене й не жде, Я скрикну “Матінко!” до неї, Вона на груди упаде (О. Олесь). 7. Деколи пройде закутаний в сірий балахон урядник із лошам позаду, зжене горобців, що купалися в м'якому, гарячому просі на шляху, пробіжить який-небудь Сірко з реп'яхами в хвості...; і знову все стихне, все засне... (В. Винниченко).

3. Перепишіть текст, розмежовуючи частки й однозвучні з ними слова. З'ясуйте, до яких частин мови належать останні. Визначте розряд часток за їхніми структурними та функціонально- семантичними особливостями.

Ця земля не знала жодного мосту з каменю. Тут не вірили в камінь, ставилися до нього з засторогою, лякалися його холонечі й замкненості, не вірили, що може захистити він людину в стужу, в лютий мороз, в осінню хвищу, в усьому надавано перевагу дереву, приступному, узвичаєному, близькому. Тому й усі мости в цій землі були дерев'яні, через що людям захожим, чужинцям, мандрівникам, завойовникам, апостолам або й пройдисвітам здавалося, ніби тут і зовсім немає мостів, ніби лежить ця земля в неприступності, мов од сотворіння світу. Та й як вони могли запримітити руські мости, коли прокладалося все те лише при доконечній потребі, а небавом і розруйновувалося, усувалося або ж самими будівниками, а ще частіше – силами вищих, які бували іноді й спільниками людини, але переважно виступали як сторона ворожа їй, і ті сили спричинялися до безслідного щезання навіть того, що мало б ще слугувати людині. Болота миттю всмоктували й поглинали все прокладене посеред їхніх непевних хитависьк; високі береги обронювали кручі, обсипаючи разом з ними й мостіння; пущі перегорджували буреломами тісні просіки, які вели до вузьких перехідних кладок; густі сніги звалювали вцілілі на водах щонайліпші будування, безслідно загортали їх, гнітили й нищили; весняні води зносили на ріках усі мости й кладки, не полишаючи навіть опор, але люди не відступали, на місце мостів знесених, понижених лагодили нові (П.Загребельний).

4. Перепиши речення, розмежовуючи вигуки й однозвучні з ними частки, поясніть їх значення.

1. Ой ні, ще рано думати про все. Багато справ ще у моєї долі (Л. Костенко). 2. – Загине увесь ліс! – Ой! – зажурилась мати (М. Стельмах). 3. О, як хотілося кожному дожити до того благословленного дня і хоча б мить – хоча б єдину мить! – побути там... (О. Гончар). 4. А він любив мости. О, не любив – кохав, А може, й вище! (Б. Олійник). 5. А, і ви тут, Оресте Михайловичу (Леся Українка). 6. Ой біжи, біжи, досадо, не вертай до хати, Не пушу тебе колиску синову гойдати (В. Симоненко). 7. О земле жорстока і мила, Ковтнула ти їхні дні – Усе, що вони любили, Віддай долюббити мені! (В. Симоненко). 8. Заридала, закричала, Підповзла до ручая. – О, візьми мене до себе, Донечко моя! (Д. Павличко). 9. О ви, “борці” за Україну! Я вас ніяк не нахвалю. Ви вміли підпалити сіно І того затягти петлю На ший брата ви уміли... (Д. Павличко).

Тема 12. ВИГУК

1. Поняття про вигуки.
2. Вигуки як слова, що виражають емоції та волевиявлення.
3. Первинні та похідні вигуки.
4. Групи вигуків за значенням.
5. Функціонування вигуків у значенні іменників і дієслів.
6. Звуконаслідувальні слова.

Література

1. Безпоясько О.К., Городенська К.Г., Русанівський В.М. Граматика української мови. Морфологія: Підручник. – К.: Либідь, 1993. – С. 274–329.
2. Вихованець І.Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті. – К.: Наук. думка, 1988. – С. 23–30, 34–40.
3. Вихованець І.Р., Городенська К.Г., Грищенко А.П. Граматика української мови. – К.: Рад. шк., 1982. – С. 123–132.

Питання для самоперевірки

1. Дайте визначення вигуків. Наведіть приклади.
2. Якого статусу в лінгвістичній літературі надають вигукам та звуконаслідувальним словам? Якого погляду дотримується Ви? Аргументуйте свою відповідь.
3. З'ясуйте, які функції виконують вигуки? Наведіть приклади.
4. На які групи за походженням поділяють вигуки?
5. Охарактеризуйте вигуки за значенням.

Завдання

1. Спишіть речення, уставляючи замість крапок потрібні за смислом вигуки. Визначте їх тип за значенням.

1. ... як хочеться побувати в Києві. 2. ...така рада за тебе. 3. Я пішов 4. ... раді зустрічі з вами. 5 за запізнення.

2. Розподіліть вигуки на два стовпчики: I – ті, що виражают вітання й побажання; II – ті, що виражают прохання та запрошення.

Прошу, заходьте, перепрошую, я запізнилась. Дякую за науку. На все добре! Дякую, усе було дуже смачно. Даруйте, ще не все сказав. Щасливих свят! До зустрічі! На здоров'я! Бувайте здорові! Щасливо, матусю! Добрий вечір, друзі! На добранич!

Складіть 2-3 речення, використовуючи етикетні слова.

3. Запишіть речення. Яку стилістичну роль відіграють у них звуконаслідувальні слова? З'ясуйте особливості їхньої передачі на письмі.

1. Дзень-н-нь!.. Дзень-н-нь!. Дзень-н-нь!.. – чути було знадвору в розчинені двері (С.Черкасенко). 2. Каштани падають на брук: тук-тук-тук-тук (М.Ткач). 3. Строката зозуля гуляла безтурботно і всіх дражнила: ку-ку! ку-ку! (О.Іваненко).

VI. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Поділити іменники на групи за ознакою визначення граматичного роду: за морфологічною (виділити морфему, що вказує на рід), за семантикою (визначити її), за синтаксичною (побудувати словосполучення). В усіх іменниках визначити рід. (1,25 б.)

Волинь, краса, красень, Олександра, Олексій, рева, кобзар, цуценя, тіло, промінь, проміння, Валя, мрійник, лідер, керівник, психолог, майор, Тбілісі, лечо, Сидоренко.

2. *Виписати прикметники разом із пояснюваними ними іменниками, визначити розряд прикметника за значенням, його семантику, граматичні ознаки. (1,25 б.)*

А тих, хто спілкувався з тричі Героєм — Іваном Кожедубом, приємно вражали його простота, доступність, людяність.

Та якою, зрештою, і могла бути людина, від природи розумна, кмітлива, відважна і мужня за вдачею й життєвим гартом? Його можна назвати першокласним митцем повітряного бою і невтомним трударем неба, а як ведучого й командира — тонким, на межі миттєвої інтуїції психологом і турботливим та вимогливим педагогом. Адже в боях, а в повітряних — особливо, взаєморозуміння і взаємовиручка, надійність і вірність партнерів — риси, не менш значущі і необхідні, ніж особиста мужність і відвага, майстерність і кмітливість. (Із газети)

3. *Визначити належність слів до іменних частин мови. Обґрунтувати визначення на прикладі виділеного слова. (1,25 б.)*

А за вікном сніги летять лапаті, і, не торкнувшись хліба і вина, сидить край столу в новорічній хаті старенька мати, сива і одна. (М. Луків)

4. *Визначити займенники, виписати їх разом зі словами, з якими вони поєднані за смислом, поділяючи на групи за належністю до розрядів за значенням, назвати граматичні ознаки кожного займенника. В межах розряду*

виділити різні граматичні форми того самого займенника — які це форми, чим зумовлені? (1,25 б.)

Що їй думалось тоді, моїй сільській босоногій Ярославні, перед людяністю, скромністю і мудрістю якої я й досі схиляю свою, вже посивілу голову. Не знаю, як би склалась моя доля, коли б біля неї не стояла, мов благання, моя зажурена мати. Я й досі чую на своєму чолі, біля свого серця спокій і тепло її позазілованих, потрісканих рук. Може, тому його й було так багато, що воно трималося не на поверхні, а в глибоких шпаринах материнських рук. (М. Стельмах).

Самостійна робота 2

Іменні частини мови

1. *Записати іменники групами за належністю до граматичного роду, обґрунтувати свій поділ. З двома іменниками кожної групи скласти речення. (1,25 б.)*

Пані, радіо, ембарго, аташе, турне, комюніке, денді, мадам, Ришельє, ескімо, рагу, маestro, конферансє, ательє, фіаско, фойє, Катрін, леді, цунамі, цеце, Аннет, каудильйо, каюк, візві, аloe, алібі, адажіо.

2. *Визначити прикметники й пояснювані ними іменники, записати словосполучення; поставити до прикметника питання, назвати розряд за значенням та мовними ознаками, граматичні ознаки прикметника, зумовленість цих ознак. (1,25 б.)*

Багато видань присвячено столиці України: Київ трудовий, героїчний, науковий, літературний, музичний, спортивний, театральний і навіть комерційний... Але чомусь рідко ми згадуємо про Київ романтичний та духовний. Синтез трьох напрямків людської діяльності — культури, мистецтва та релігії — покладено в основу нової книги.

Протягом багатьох століть чарівне місто над Дніпром було осередком паломництва діячів мистецтва, державних діячів. Тут народжувалися геніальні

твори. Кожен, хто хоч раз відвідав цей древній град, назавжди забирає із собою частинку київського сонця, що постійно зігрівало його подальше життя романтичними спогадами. (Д. Лавров)

3. Визначити, до якої частини мови серед іменних належать відповідні слова поданого речення, обґрунтувати свої визначення на прикладі виділеного слова. (1,25 б.)

І до світанку світиться ялинка, дванадцять страв чекають на столі, виповідає заграна платівка напівзабуті радоші й жалі (Лук.).

4. Записати по п'ять речень із неозначеними і заперечними займенниками, назвати спільне їх відмінне між займенниками на лексичному, морфологічному, словотвірному й структурному рівнях. (1,25 б.)

Самостійна робота 3

Іменні частини мови

Максимальна кількість балів за виконання роботи - 5 б.

1. Визначити іменники. Вживуючи їх у початковій формі, записати групами за типами словозміни, обґрунтувати виділення кожної групи. (1,25 б.)

Добриня приklав руку до грудей, мовчки вклонився і вдарив ногами коня. Широка дорога незабаром розгалузилася на дві — одна повела вгору, до Белгородських воріт, а друга повернула праворуч — низом, понад Либіддю, до Золотих. Добриня поїхав прямо, піднявся на гору, поминув ремісницький посад, густо забудований і чималими будинками, і халупами, і різними майстернями, й опинився на майдані перед Белгородськими ворітами. Тут було людно. Одні входили в місто, інші виходили. Немолодий рудобородий страж преспокійно дрімав собі, сидячи проти сонця на лаві під стіною. (В. Малик)

2. Виписати речення, виділені в тексті, поданому до завдання 1, визначити в них належність слів до іменних частин мови. (1,25 б.)

3. Витисати прикметники разом із пояснюваними іменниками, визначити розряд за значенням та мовними ознаками, граматичні ознаки прикметників. Обґрунтувати виконання. (1,25 б.)

1. Дощiku дрібненький, дощiku тепленький, просять тебе діти - поливай їм квіти. 2. І м'якенькі, як пушок, ніжні, як шовкові, ясно дивляться з гілок котики вербові. 3. Довгохвоста, білобока, на тинку сидить сорока. 4. Прилетів журавель із заморських земель. 5. Поспішайте, любі діти, вибирайте гарні квіти! (Із тв. К. П.). 6. Кущ осінньої калини паленіє у вікні. 7. Давня пісня. Гіркий мотив. Не слова, а щемлива рана. 8. І летять у літа грядущі звуки, віщі і невмирущі (Із тв. Лук.).

4. Складти речення, вживаючи числівники, позначені цифрами 1564; 857,999, як кількісні і як порядкові у формах родового, знахідного й орудного відмінків, назвати їх граматичні ознаки, синтаксичні функції. Чи однакові вони у числівників різних розрядів? (1,25 б.)

Самостійна робота 4

Іменні частини мови

Максимальна кількість балів за виконання роботи - 5 б.

1. Дописавши до кожного з поданих іменників відповідну загальну назву, поділити їх на групи за належністю до граматичного роду, обґрунтувати свій поділ; із двома іменниками кожної групи скласти речення. (1,25 б.)

Ла-Манш, Онтаріо, Ай-Петрі, Сухумі, Капрі, Туапсе, Марокко, Сант-Яго, Уссурі, По, Нагасакі, Міссісіпі, Монтевідео, Ріо-де-Жанейро, Перу, Сан-Франциско, Сан-Франциску, Улан-Уде, Ла-Плата, Порто-Алегре.

2. Посіднати прикметники з іменниками, поданими в дужках. Назвати розряд прикметника за значенням та мовними ознаками. На прикладі двох прикметників різних розрядів (на вибір) обґрунтувати визначення. (1,25 б.)

Махровий (квітка, простирадло, реакціонер), масовий (змагання, виробництво, література), лавровий (лист, вінок), косий (дощ, очі, погляд), коренастий (кропива, хлопець, буряк), картинний (зовнішність, галерея), імпульсивний (кліпання, людина), індивідуальний (рушник, завдання).

3. Визначити належність слів до іменних частин мови, на прикладі ви діленого слова обґрунтувати своє визначення. (1,25 б.)

- Подивіться, мамо, як сади цвітуть.
- Ніколи, дитино. В полі справи ждуть. Жаль бодай хвилинку змарнувати всує, день весняний, кажуть, цілий рік годує. (М. Луків)

4. Витисати займенники разом із словами, що поєднані з ними смислом, поділити їх на групи за співвіднесеністю з іншими частинами мови. До кожної групи подати обґрунтування. Назвати розряд за значенням, граматичні ознаки займенників. Відповідь оформити у вигляді таблиці. (1,25 б.)

І цей увесь світ тріпоче-міниться в моїх очах і віддаляє та й віддаляє лебедів. Але я не хочу, щоб вони одлітали від нас. От коли б якимсь дивом послухали мене: зробили круг над селом і знову пролетіли над нашою хатою. Аби я був чародієм, то хіба не повернув би їх? Сказав би таке таємниче слово! Я замислююсь над ним, а навколо мене починає кружляти видіння казки, її нерозгадані дороги і ті гуси-лебедята, що на своїх крилах виносять з біди малого хлопця. Казка вкладає в мої уста оте слово, до якого дослуховуються земля і вода, птиця в небі й само небо...(М.Стельмах).

Самостійна робота

1. Витисати однинні іменники, вживаючи їх у початковій формі, обґрунтувати належність до цієї групи. Доповнити витисане самостійно дібраними іменниками з іншою семантикою. (1,25 б.)

Вчені Київського інституту зоології б'ють тривогу: в Україні з'явилася так звана каштанова міль.

Маленькі, але ненаситні метелики здатні за кілька сезонів позбавити зелені величезні масиви каштанів і кленів. Але ж ці гарні дерева — своєрідна гордість наших міст!

Походження крихітних ненажер поки не з'ясовано. Відомо лише, що вперше ця міль виявлена в 1985 р. в Македонії. За якихось 15 років вона «захопила» пів-Європи.

Подорожують «окупанти» в кузовах автомашин і на поїздах, куди потрапляють з опалим, зараженим ними листям. Саме так міль потрапила в Угорщину, а звідти — до Львова.

Європейці шукають порятунку від епідемії.

В Україні шкідниками повністю вражені каштани старовинного Львова, страждають від них каштани у Хмельницькому, Жмеринці, Вінниці. (О. Олесько)

2. Із тексту, поданого до завдання 1, витисати прикметники разом із пояснюваними іменниками. Назвати розряд прикметника за значенням і мовними ознаками, граматичні ознаки його. На прикладі одного прикметника (на вибір) обґрунтувати своє визначення. (1,25 б.)

3. Назвати іменні частини мови, до яких належать слова поданих речень, пояснити відповідь на прикладі виділених слів. (1,25 б.)

Не визнають тут Зевса і Паллади,

Тут сповідають люди на Дніпрі

*Високий культ астральної тріади —
Культ Місяця, культ Сонця, культ Зорі.*

Згадають рід до сьомого коліна.

В них Рід як Бог, у нього сонця лик.

Вони з вогню, у них душа нетлінна.

Л. Костенко

4. Провідміняти подані числівники. Назвати ознаки, що об'єднують ці слова в одній частині мови і розрізняють їх у межах цієї частини мови. Як це виявляється у відмінюванні? (1,25 б.)

1564 підручники, 1564 підручник.

1. Прочитайте вірши. Виберіть з нього дієслова і згрупуйте їх у три колонки за способами 1) дійсний; 2) умовний; 3) наказовий. (1,25 б.)

*Мій чорний коню, бризками підків
громаддя скель розбий в дрібні шачини
мо, з прірви двері в білий світ відчиним,
де легіони гордих юнаків.*

*Тягар беру на себе з половини
в ім'я минувших і нових віків
поміж хрестів, як сорок сороків
розбий мару холодну домовини...*

*Мій вірний коню, вискочи хоч сам —
моє чоло, китайкою покрите,
і на дорогу підкує копита
і матері козацької слюза
На груди пада, наче куля лита*
(Володимир Підпалий)

2. Запишіть подані дієслова у дві колонки. (1,25 б.)

Снитись, косити, квітчати, колихати, класти, випити, котити, зводити, згрузити, крутити, знати, всунути, съорбати, садити, сказати, жити, одсидіти, вйокати.

Дієслова ІІ-ої дієвідміни	Дієслова І-ої дієвідміни
---------------------------	--------------------------

Підкресліть 2-у від початку букву і прочитайте назву міста, в якому народилася Леся Українка.

3. Утворіть активні і пасивні дієприкметники від поданих дієслів. (1,25 б.)

	Активні	Пасивні
травмувати		
обладнати		
зітхати		
розвивати		
посиніти		
умити		
змарніти		

4. Прочитайте речення. Знайдіть дієприслівникові звороти, випишіть їх у тій же формі, що і в реченні. (1,25 б.)

1. На бульварі не було ані душі, тільки вона сама, і, злякавшись тієї дивної тиші, дівчина раптом зупинилася. ... 2. Повільно пішла, покручуючи листком, і древа захиталися, як сколихнуті продувом декорації. ... І вона стріпонулася внутрішньо, лякаючись своєї незрозумілої доросlostі. ... Вона змерзло пощупилась у своєму халамидному, убогому пальті і пішла порожньою дорогою, вже не оцираючись.

1. Прочитайте вірш. Виберіть з нього дієслова і згрупуйте їх у три колонки за способами 1) дійсний; 2) умовний; 3) наказовий. (1,25 б.)

*Мій чорний коню, бризками підків
громаддя скель розбий в дрібні шачини
мо, з прізви двері в білий світ відчиним,
де легіони гордих юнаків.*

*Тягар беру на себе з половини
в ім'я минувших і нових віків
поміж хрестів, як сорок сороків
розбий мару холодну домовини...*

*Мій вірний коню, вискочи хоч сам –
моє чоло, китайкою покрите,
і на дорогу підкує копита
і матері козацької слюза
На груди пада, наче куля лита*

(Володимир Підпалий)

2. Запишіть подані дієслова у дві колонки. (1,25 б.)

Снитись, косити, квітчати, колихати, класти, випити, котити, зводити, згрузити, крутити, знати, всунути, съорбати, садити, сказати, жити, одсидіти, вйокати.

Дієслова ІІ-ої дієвідміни	Дієслова І-ої дієвідміни
---------------------------	--------------------------

Підкресліть 2-у від початку букву і прочитаете назву міста, в якому народилася Леся Українка.

3. Утворіть активні і пасивні дієприкметники від поданих дієслів. (1,25 б.)

	Активні	Пасивні
травмувати		
обладнати		
зітхати		

розвивати		
посиніти		
умити		
змарніти		

4. Прочитайте речення. Знайдіть дієприслівникові звороти, випишіть їх у тій же формі, що і в реченні. (1,25 б.)

1. На бульварі не було ані душі, тільки вона сама, і, злякавшись тієї дивної тиші, дівчина раптом зупинилася. ... 2. Повільно пішла, покручуючи листком, і древа захиталися, як сколихнуті продувом декорації. ... І вона стріпонулася внутрішньо, лякаючись своєї незрозумілої доросlostі. ... Вона змерзло пощупилась у своєму халамидному, убогому пальті і пішла порожньою дорогою, вже не оцираючись.

1. Прочитати, витисати виділені слова разом із тими, від яких вони залежать (де це можливо), поставити питання до залежних (відмінкове й симслове). Визначити, до якої частини мови належать виділені слова. Відповідь обґрунтувати (5б.).

1. Як прийде велика вода, то змінить весь край. Уволя нап'ється дніпрової степ і зазеленіє (Гот.).
2. Повіруєм ще трохи в волю (Т. Ш.).

2. Прочитати, витисати виділені слова разом із тими, від яких вони залежать (де це можливо), поставити питання до залежних (відмінкове й симслове). Визначити, до якої частини мови належать виділені слова. Відповідь обґрунтувати. (5б.).

1. Ти не дивись, що буде там, Чи забуття, чи зрада: Весна іде *назустріч* вам. Весна в сей час вам рада (Олесь).
 2. Скільки зневаги витерпіла Веселика на своєму віку, та вижила надією *на зустріч* із сином.
 3. Княжич сидів за столом, читав товсту книгу... Побачив матір, шанобливо звівся, пішов *назустріч*.
3. *Прочитати, виписати виділені слова разом із тими, від яких вони залежать (де це можливо), поставити питання до залежних (відмінкове й сим слове). Визначити, до якої частини мови належать виділені слова. Відповідь обґрунтувати. (5б.).*
1. Нема сім'ї, немає хати, Немає брата, ні сестри. Щоб незаплакані години, Не катуватися в тюрмі (Т. Ш.)
 2. Ніхто не має більшої любові, Як той, хто душу поклада за друзів (Л. Українка).
4. *Прочитати, виписати виділені слова разом із тими, від яких вони залежать (де це можливо), поставити питання до залежних (відмінкове й сим слове). Визначити, до якої частини мови належать виділені слова. Відповідь обґрунтувати. (5б.).*
1. Святослав був на полі бою верхи на коні серед київських дружинників і кинув спис у бік ворога (Сл.).
 2. Легенька хвиля ледве помітно човна зносить *убік* (Довж.).
5. *Прочитати, виписати виділені слова разом із тими, від яких вони залежать (де це можливо), поставити питання до залежних (відмінкове й сим слове). Визначити, до якої частини мови належать виділені слова. Відповідь обґрунтувати. (5б.).*

1. На руську землю часто чинили набіги племена воявничих хозарів, спустошували і палили села й міста. І вирішив Святослав покласти цьому *край* (Сл.).
 2. Хочу встать та глянути, бо знаю, що вона сидить кінець стола, *край віконця* (Н.-Л.).
6. Прочитати, витисати виділені слова разом із тими, від яких вони залежать (де це можливо), поставити питання до залежних (відмінкове й сим словове). Визначити, до якої частини мови належать виділені слова. Відповідь обґрунтувати. (5б.).
1. Якби сила та відвага. Поборов би долю (Гл.).
 2. Оксана сиділа коло вікна, низько схиливши голову. О як би вона зраділа, почувши, що її любий Іван залишається дома назавжди (Соколовський).
7. Прочитати, витисати виділені слова разом із тими, від яких вони залежать (де це можливо), поставити питання до залежних (відмінкове й сим словове). Визначити, до якої частини мови належать виділені слова. Відповідь обґрунтувати. (5б.).
1. Народна пісня — то ж вона Усій землі окраса (М. Р.).
 2. Тож як мудрості доходиш, — хочеться і жить, і жить (П. Т.).
8. Прочитати, витисати виділені слова разом із тими, від яких вони залежать (де це можливо), поставити питання до залежних (відмінкове й сим словове). Визначити, до якої частини мови належать виділені слова. Відповідь обґрунтувати. (5б.).
1. Надто мало конкретних документальних фактів про автора, зате не загубилося й не загинуло в далекій дорозі до наших днів саме «Слово Данила Заточника» (Сл.).

2. Вибачте мені за те, що я вам пишу коротенько (Т. Ш.).
9. Прочитати, витисати виділені слова разом із тими, від яких вони залежать (де це можливо), поставити питання до залежних (відмінкове й симілове). Визначити, до якої частини мови належать виділені слова. Відповідь обґрунтувати. (5б.).
1. І долину, і криницю *На пам'ять* назвали Москалевою (Т. Ш.).
 2. Він не пропустив жодної опери і знав *напам'ять* усі арії (Р. І.).
10. Прочитати, витисати виділені слова разом із тими, від яких вони залежать (де це можливо), поставити питання до залежних (відмінкове й симілове). Визначити, до якої частини мови належать виділені слова. Відповідь обґрунтувати. (5б.).
1. Ллє господар не відчинив брами, *незважаючи* на погрози і підступні обіцянки (Хор.).
 2. Жінки, *не зважаючи* на крик, бігли за коленою (Куч.).
 3. 1.Переписуючи текст, замість крапок вставити службові слова.
Письмово обґрунтувати їх уживання. (5б.)
 4. Важко сьогодні точно визначити,... в тій Візантії... в котрійсь з інших країн уперше дізналися про слов'ян, про Русь,... достеменно відомо, що вже у п'ятому столітті Русь стала добре знатою і... близкіх до неї, і... віддалених держав.... не тільки ... походам та війнам руських князів, а й ... своїм широким торговим зв'язкам. її купці постійно бували і в Хозарії, і в Болгарії, і в Ірані, і... Кавказі, і... народів Середньої Азії. Частими гостями вже в ті далекі часи стають у руських містах і чужоземні купці. ... ще раніше тісними зв'язками поєдналася Русь ... далекими північними народами, яких слов'яни називали варягами. Багато варяг служило в княжих дружинах ... й просто жило на Русі. ... зі скандинавськими народами почалися ... не найраніші контакти русичів.(М. Слабошицький)

5. 2. Переписуючи текст, замість крапок вставити службові слова.
Письмово обґрунтувати їх уживання. (5б.)
6. Небагатьом запорожцям щастило зустрітися ... своєю старістю,... вони здебільшого гинули ... боях,... жоден рік ... минав без походів і битв. ... тільки ті поодинокі, кого обминула куля ... шабля, втративши на схилі літ силу і снагу, або йшли в монастир,... осідали на своїх хуторах, якщо вони в них були. Сірко мав хутір ... великою пасікою. ... він любив бджіл, любив доглядати й спостерігати за ними,... ніколи не мав змоги віддатися цій справі. І тільки ... постарівши, вибрався з Січі в своє село Грушівку, що ... Нікополя, зайнявся бджолами. (М.Слабошицький)
7. 3. Переписуючи текст, замість крапок вставити службові слова.
Письмово обґрунтувати їх уживання. (5б.)
8. ... до нашого часу дійшли легенди ... перекази про волхвів.... така одна історія. Жив у древлянських краях волхв Доброгаст. Посварив його ... щось князь Ігор, чим викликав великий гнів Доброгаста. ... сказав тоді Доброгаст,... небезпечно з ним це робити. А... доказ своїх слів викликав ... поєдинок три десятки Ігоревих дружинників, проти яких пішов зовсім беззбройний. І ... блискавка спалахнула. Худий, здавалося, ... зовсім немічний Доброгаст порозкидав дружинників, кількох скалічив,... одного вбив. Збросю йому служили руки й ноги.
9. ... ще з давніх джерел відомо, що часто нападали кочівники на капища, де стояли кам'яні статуї богів, яким русичі постійно приносили щедрі дари. Нападники знали: там їх чекає добра нагівка. Стерегли капища беззбройні волхви. Вони вступали в поєдинок з ворогом і часто перемагали,... нерівність сил.(М. Слабошицький)
- 10.4. Переписуючи текст, замість крапок вставити службові слова.
Письмово обґрунтувати їх уживання. (5б.)
11. Державна мова —... закріплена традицією... законодавством мова, вживання якої обов'язкове... органах державного управління ... діловодства, громадських органах ... організаціях, ... підприємствах, ...

державних закладах освіти, науки, культури. Державною мовою ... Україні є українська мова.

12.... реалізації ст. 10 Конституції України 1997 року утворено Раду... питань мовної політики ... Президентові України й департамент ... здійснення мовної політики. Постановою Кабінету Міністрів України цього ... року затверджено «Комплексні заходи... всебічного розвитку і функціонування української мови».

13.Процес удержання української мови ... до сьогодні йде... надто повільно. (З енциклопедії)

*14.5. Переписуючи текст, замість крапок вставити службові слова.
Письмово обґрунтуйте їх уживання. (5б.)*

15.Легко, ... лебеді, пливуть ... морю руські лодії. На одній ... них ... щогли — тонесенька жіноча, ще майже дівоча постать, яку так незвично бачити ... кремезних, обвішаних зброєю чоловіків з обвітреними обличчями. Це — Анна, донька князя Всеволода, онука Ярослава Мудрого. Батько поклав на неї важливу місію — бути найголовнішою особою в посольстві стольного Києва до візантійського імпера-тора. Можна було ..., як здебільшого ведеться ... таких випадків, настановити на чолі посольства когось... серйозних бородатих мужів — воєводу ... боярина, однак ... відомо, ... є ще в Києві ... усіх славних мужів така ... мудра та вчена голова.(М. Слабошицький)

16.1. Прочитайте речення. Знайдіть вигуки і вкажіть їхній розряд за значенням: емоційний, спонукальний, формула спілкування, звуконаслідуване слово. (5б.)

17.1. От тобі на! А хіба ж ти не бачиш, звідки сей вітер віє? (Я. Куліш). 2. Десь далеко, ніби на могилках, коло тих чорних куп, бреше на місяць лисиця: тяв-тяв, тяв-у-у!.. 3. Удари за ударами — чітко, вправно: гуп-гуп-гуп (З те. Г. Косинки). 4. Ох, але як уже важко йти (Г. Хоткевич). 5. Івась хлипав, утираючи кулачком очі. — Цить, цить! — казав дід. 6. Там, серед одного двору, стояла молодиця і голосно викрикувала на всю околицю: тю-тю,

курочки, тю-тю-тю! 7. — Прощайте ж! — Ідіть здорові... (З те. Панаса Мирного). 8. В лузі чути гомін, хтось мантачить косу — вжіть, вжіть, вжіть (Григорій Тютюнник). 9. Гей, степи-поля, розкіш моя! (М. Коцюбинський). 10. Ни, не прощай, моя Маріє, а до побачення, мій друг (В. Сосюра)

18.2. Прочитайте текст. Знайдіть вигуки її поясніть їхню смыслову роль.
(56.)

19.— Не хочу чекати, не хочу слухати! — чулося від хати. — Йди геть під три вітри, звідки прийшов!

20. Заскрипіли й грюкнули двері. Козак постояв, почухав потилицю, витяг з кишені кисета з тютюном і почав набивати люльку, лагідно й роздумливо посміхаючись собі в уси. “Гарне дівча, не взяв би його кат, — думав козак, не рухаючись з місця, — далебі, гарне... І те гарно навіть, що сміливо одшила мене та ще й висповідала. Ех, за таку не сором і коня, й шаблю, й навіть січову волю проміняти, пошившись ізнов у посполиті. Хм... Коси золоті, як достигла пшениця, а брови темні та дугасті... А очі великі-великі, сині, як небо... Гнучка, як тополя, хоч і повна, як рожа... Бррр... аж мороз поза шкурою!.. Стара якогось Павла згадала... Хм... то в неї єсть Павло... Це гірше... А проте, мабуть, міщух якийсь дзюндзюристий: на один ніготь поклав, другим розчавив... Такі не страшні...” Було тихо-тихо та гарно. Погасли останні, де-не-де позасвідчовані світла по хатах. Гавкне десь на кутку пізній собака та й замовкне відразу, нізвідкіля не чуючи підмоги. Поблизу, в білих від цвіту вишнях, тъохнув несміливо соловейко (С. Черкасенко).

VII. КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

Карту самостійної роботи, де визначено форми академічного контролю, успішність (бали) і термін виконання самостійної роботи бакалавра, подано у вигляді табл. 6.1.

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ БАКАЛАВРА

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний рівень	Бали	Термін виконання (тижні)
Змістовий модуль I.			
Тема 1. Граматика української мови, її розділи. Основні граматичні поняття	Практичне заняття, модульний контроль	5	I-II
Тема 2. Частини мови. (2 год)	Практичне заняття, модульний контроль	5	I-II
Тема 3 Іменник . (2 год)	Практичне заняття, модульний контроль	10	II-III
Тема 4. Граматичні категорії прикметника (2 год)	Практичне заняття, модульний контроль	10	II-III
Тема 5. Числівник (2 год).	Практичне заняття, модульний контроль	5	III-IV
Тема 6. Займенник	Практичне заняття, модульний контроль	5	III-IV
Змістовий модуль II.			
Тема 7.Дієслово (2 год)	Практичне заняття, модульний контроль	10	IV-V
Тема 8. Дієприкметник. (2 год)	Практичне заняття, модульний контроль	10	IV-V
Тема 9 Дієприслівник	Практичне заняття, модульний контроль	10	V-VI
Тема 10. Прислівник (2 год.)	Практичне заняття, модульний контроль	10	V-VI -
Тема 11. Службові частини мови	Практичне заняття, модульний контроль	15	VI- VII
Тема 12. Вигук. (2 год.)	Практичне заняття, модульний контроль	5	VI- VII

VIII. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Навчальні досягнення студентів із дисципліни «Українська мова» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти (п. III), де зазначено види і терміни контролю. Систему рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переведення у національну (4 – бальну) та європейську (ECTS) шкалу подану у табл. 7.1., табл. 7.2.

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю
Табл. 7.1.

№	Вид діяльності	Кількість балів за одиницю	Кількість одиниць до розрахунку	Всього
1.	Відвідування лекційних занять	1	2	2
2.	Відвідування практичних занять	1	12	12
3.	Робота на практичному занятті	10	12	120
4.	Модульна контрольна робота	25	2	50
5.	Самостійна робота	5	20	100
6.	Залік			
Максимальна кількість балів				284

Коефіцієнт – 2,84

Кожний модуль включає бали за поточну роботу студента на семінарських, виконання самостійної роботи, модульну контрольну роботу.

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в режимі комп’ютерної діагностики або з використанням роздрукованих завдань.

Творчі роботи, які виконує студент за визначену тематикою, обговорюються та захищаються на семінарських заняттях.

Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної та індивідуальної навчально-дослідної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- ✓ своєчасність виконання навчальних завдань;
- ✓ повний обсяг їх виконання;
- ✓ якість виконання навчальних завдань;
- ✓ самостійність виконання;
- ✓ творчий підхід у виконанні завдань;
- ✓ ініціативність у навчальній діяльності.

Порядок переведення рейтингових показників успішності у європейські оцінки
ECTS

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Таблиця 7.2

Порядок переведення рейтингових показників успішності

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100 балів	Відмінно — відмінний рівень знань (умінь) у межах обов'язкового матеріалу з, можливими, незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре — достатньо високий рівень знань (умінь) у межах обов'язкового матеріалу без суттєвих грубих помилок
C	75-81 балів	Добре — в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно — посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подального навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо — мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання — незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання

		за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу — досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

IX. МЕТОДИ НАВЧАННЯ.

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації:

•*Словесні*: лекція (традиційна, проблемна, лекція-прес-конференція) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint – Презентація), семінари, пояснення, розповідь, бесіда.

•*Наочні*: спостереження, ілюстрація, демонстрація.

•*Практичні*: вправи.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою; виконання індивідуальних навчальних проектів.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

1) Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

У процесі оцінювання досягнень студентів застосовуються такі методи:

➤ *Методи усного контролю*: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, залік.

➤ *Методи письмового контролю*: модульне письмове тестування; підсумкове письмове тестування, інтерв'ю.

➤ *Комп'ютерного контролю*: тестові програми.

➤ *Методи самоконтролю*: уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

X. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

- ✓ опорні конспекти лекцій;
- ✓ навчальні посібники;
- ✓ робоча навчальна програма;
- ✓ збірка тестових і контрольних завдань для тематичного (модульного) оцінювання навчальних досягнень студентів;
- ✓ засоби підсумкового контролю (комп'ютерна програма тестування, комплект друкованих завдань для підсумкового контролю);
- ✓ завдання для ректорського контролю знань студентів з навчальної дисципліни «Сучасна українська літературна мова».

XI. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Безпояско О. К., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Граматика української мови. Морфологія: Підручник / О. К. Безпояско, К. Г. Городенська, В. М. Русанівський. – К. : Либідь, 1993.
2. Головащук С.І. Словник-довідник з правопису та слововживання. — К., 1989.
3. Горпинич В. О. Морфологія української мови: підр. для студ. вищ. навч. заклад. / В. О. Горпинич. – К. : ВЦ «Академія», 2004. – 336 с.
4. Жовтобрюх М. А., Кулик Б. М. Курс сучасної української літературної мови. – К.: Вища школа, 1972.
5. Караман С. О. Сучасна українська літературна мова: навч. посібн. для студ. вищ. навч. закл. / С. О. Караман, О. В. Караман, М. Я. Плющ та ін.; за ред. С. О. Карамана. – К. : Літера ЛТД, 2011. – 560 с.
6. Пентилюк М. І., Іващенко О. В. Українська мова: Підручник-комплекс / М. І. Пентилюк, О. В. Іващенко. – К. : Ленвіт, 2001. – 352 с.
7. Плющ М. Я., Бевзенко С. П., Грипас Н. Я. Сучасна українська літературна мова: Підручник / М. Я. Плющ, С. П. Бевзенко, Н. Я. Грипас та ін.. – К.: Вища шк., 2003. – 430 с.
8. Сучасна українська літературна мова. Морфологія / За заг. ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1969.
9. Ющук І.П. Практикум з правопису української мови. — К., 1989. – С.145–165.

Додаткова

1. Арполенко Г.П., Городенська К.Г., Щербатюк Т.Х. Числівники української мови. – К.: Наукова думка, 1980.
2. Безпояско О.К. Іменні граматичні категорії (Функціональний аналіз). – К.: Наукова думка, 1991.
3. Гнатюк Г.М. Дієприкметник у сучасній українській літературній мові. – К.: Наукова думка, 1982.
4. Загнітко А.П. Теоретична граматика української мови. Морфологія. – Донецьк: ДонДУ, 1996.

5. Івченко М.П. Числівники української мови. – К.: Вид-во Київ. ун-ту, 1955.
6. Коць Л.М. Дієприслівник у сучасній українській літературній мові. – К.: Вид-во АН УРСР, 1964.
7. Кучеренко І.К. Теоретичні питання граматики української мови:
8. Морфологія. – К.: Вид-во Київ. ун-ту, 1964. – Ч.2. – 159 с.
9. Плющ М.Я. Відмінок у семантико-сintаксичній структурі речення. – К.: Вид-во Київ. пед. ін-ту, 1978. – 107 с.
10. Теоретична морфологія української мови / І.Вихованець, К.Городенська; За ред. І.Вихованця. – К.: Пульсари, 2004. – 400 с.
11. Тимченко Е.К. Функции генитива в южнорусской языковой области. – Варшава: Тип. Варшав. учеб. окр., 1913.
12. Тимченко Е.К. Акузатив в українській мові (З української складні). – К.: Вид-во Укр. АН, 1928. – 188 с.
13. Тимченко Е.К. Вокатив і інструменталь в українській мові. – К.: Вид-во Укр. АН, 1928. – 188 с.
14. Тимченко Е.К. Локатив в українській мові (З української складні). – К.: Вид-во Укр. АН, 1925. – 71 с.
15. Тимченко Е.К. Номінатив і датив в українській мові. – К.: Вид-во Укр. АН, 1925. – 64с.
16. Чапля І.К. Прислівники в українській мові. – Харків: Вид-во Харків. ун-ту, 1960.
17. Юшук І.П. Вивчення правопису прислівників // УМЛШ. – 1972. – №12.